

EDUCACIÓ I PERSPECTIVA DE GÈNERE REFLEXIONS SOCIOLÒGIQUES SOBRE EL FEMINISME I L'ENSENYAMENT

Aina Albelda

Mireia Esteban Andrés

María Patón Ferrer

Adrián Miralles Alonso

I. INTRODUCCIÓ

Des de una temps enrere fins avui en dia, s'ha anat incrementant la importància d'una perspectiva feminista en el nucli de la nostra societat, necessària per a una societat més igualitària, i sobretot, en els nostres joves, ja que segons els valors en els que s'eduquen aquests, serà la societat, en un futur, més pròxim del que sembla. Una forma directa de poder arribar a conscienciar de la importància d'aquest fet a tots i totes, especialment als homes, és a través de l'educació en l'escola tant en estudis primaris com secundaris, així com en l'educació superior a les nostres universitats.

Hi ha estudis que posen de relleu la importància de l'educació per la vinculació que s'estableix amb la presa de consciència feminista i, com alhora, el moviment feminista ha sigut un dels grans transformadors de la nostra escola (Barffusón, Revilla i Carrillo 2010). S'observa com el moviment feminista està present en molta literatura del segle XX i XXI, i també és un motor de canvi d'especial importància en el nucli concret del País Valencià.

En el moment de parlar del nivell d'estudis, trobem diverses investigacions com la de Bouquet (2011) o la de Camarena i Saavedra (2017) que recalquen la importància i vinculació dels estudis superiors amb la perspectiva de gènere. D'altra banda, també es recalca la seva importància en els estudis secundaris, ja que és en aquest moment on es dona el segon període de socialització més important que modela els homes i les dones del futur. S'ha d'aconseguir un espai escolar lliure de violència, no només física, sinó també simbòlica, que es done als currículums escolars i als anomenats currículums ocults, com indiquen al seu estudi Zapata i Ayala (2014).

Així doncs, i prenent com a referència l'Enquesta de Valors de la Comunitat Valenciana (2017), i aplicant tècniques d'anàlisi bivariàble i multivariàble, intentarem establir les relacions que es donen entre els nivells educatius i els valors igualitaris que promou el feminisme. Tot això, amb l'objectiu d'observar si elevats nivells educatius impliquen més valors igualitaris entre gèneres, reduint així el biaix de gènere que pateixen les dones en la feminització del treball de la llar

II. Objectius

En el present estudi es pretén abordar una de les realitats que afecten no només a l'estructura del País Valencià sinó a les societats occidentals. Les hipòtesis que es formulen en aquest estudi dicten que, primerament una banda, els individus amb major nivell d'estudis tenen actituds més igualitàries. Així doncs, i tenint en compte els diferents nivells educatius generalitzats en les distintes generacions, plantejarem una segona hipòtesis: els individus de més edat tenen actituds menys igualitàries. Finalment, i donat que parlem d'igualtat entre gèneres, i que els homes han ostentat històricament posicions de major poder que les dones,, plantejarem una tercera hipòtesis que enuncia que els homes tenen actituds menys igualitàries.

Així doncs, l'objectiu principal de la investigació és, demostrar que els individus de la societat valenciana amb major nivell d'estudis tenen actituds més feministes. Per tant, també es plantejarem dos objectius secundaris:

- 1.Tenint en compte la diferència generacional com a un factor determinant per al nivell educatiu de cada grup, es fa evident la necessitat de conèixer la relació entre l'edat, el nivell d'estudis i les actituds igualitàries de la societat valenciana.
- 2.D'altra banda, per parlar de valors igualitaris, trobem relacions significatives la relació entre el nivell d'estudis i el gènere dels individus enquestats, amb l'objectiu de analitzar si les postures són similars o per el contrari són dispars.

III. Marc teòric

Una de les marques d'identitat del pas d'una societat moderna a una post-moderna és el canvi en l'escala de valors, segons Inglehart, "els valors de les poblacions occidentals han anat canviant de un èmfasi sobre el menester material i la seguretat física, cap a un èmfasi molt major en la qualitat de vida" (1991:34).

En aquest sentit, podríem entendre que una vegada implementat l'Estat de Benestar i havent procedit a implementar un sistema democràtic a l'Estat espanyol (inclús durant l'última etapa de la dictadura franquista), les preocupacions dels seus ciutadans s'apropiarien més a una qüestió de valors post-materialistes, que no materials. És així com la població s'apropiaria cap a postures més properes a la preocupació pel medi ambient,

noves formes de consum o el desenvolupament de drets no sòls civils o polítics, sinó també socials.

De fet, el sorgiment de la igualtat de gènere és un qüestió natural del procés de desenvolupament humà. Perquè des del principi de la història, les dones han estat postergades a una posició social inferior a la dels homes en pràcticament totes les esferes de la societat (Inglehart 2006). Mentre les dones s'encarregaven de les funcions de reproducció i cura, els seus homòlegs masculins, prenen decisions públiques i exercien públicament la seua posició de poder. En canvi, amb la post-industrialització, "la tendència cap a la igualtat de gènere és un important aspecte [ja que] aquesta transformació dels rols de gènere establerts forma part d'un gir humanista general vinculat a els nous valors de la auto-expressió, que produeix una tolerància major cap a la diversitat humana i moviments en contra de la discriminació en molts fronts" (Inglehart 2006:363). De fet, les dones actualment ja no accepten les limitacions tradicionals i açò resulta evident en que la capacitació femenina ha passat a ocupar un lloc destacat a l'agenda política; "la igualtat de gènere ha passat a ser un component central en la definició del desenvolupament humà, perquè és un aspecte essencial de la igualtat humana, com les llibertats polítiques i civils i els drets humans" (Inglehart 2006:364).

Aquestes reivindicacions en igualtat de gènere no sorgeixen com a generació espontània, sinó que venen donant-se des de fa temps, encapçalades pel moviment feminista. Segons Sau (2000) entenem que el feminisme té una vessant política i altra social, per tant, des de aquests dos posicionaments, denuncia la no presència i no visibilitat de les dones, que es solucionaria amb la superació de la societat patriarcal per altra més igualitària en termes d'autonomia i equitat. El canvi d'un Estat coercitiu a un Estat de Benestar, ha afavorit positivament el accés femení als rols públics i econòmics, per què es pressuposa que és l'Estat qui assumeix les tasques de cura, per a minimitzar desigualtats socials associades a qüestions com ara la situació econòmica, el sexe, la edat, la malaltia... (Inglehart 2006).

A més, Inglehart afirma que cada vegada s'accentua més la igualtat de gènere en les societats riques, sobre tot, pel reemplaçament generacional i que és per això que cada vegada es rebutja més l'afirmació "els homes són millors líders que les dones" (Inglehart 2006:367). Aquest rebuig, és major entre dones que entre homes, però aquesta diferència és major entre els homes joves que les dones majors. És a dir, "els homes joves de les societats riques tenen orientacions de gènere més igualitàries que les dones majors de aquestes mateixes societats" (Inglehart 2006:367).

Per tant, és fonamental que l'educació sigui garantida per a totes les persones que habiten a l'Estat espanyol. De fet, el moviment feminista, des de el seus principis, reivindica l'educació com a mitjà d'alliberament de la dona.

Harriet Taylor i J.S. Mill, dos teòrics lliberals, defensaven la construcció de la dona com a ésser polític i social per sí mateixa i no a partir d'un home. De fet, criticaven el posicionament de Rousseau, el qual afirmava que Sofia (el seu paradigma de dona) no

tenia que estar educada per a ser ciutadana (com si era obligació per a Emilio, el seu paradigma d'home), sinó per a ser una dona virtuosa, companya i mare de l'home (Mill 1801). Per això, era important la igualtat política, per a que les dones es pogueren situar al mateix nivell que els homes. Tant és així, que Harriet Taylor, defensa en "Assajos sobre la igualtat sexual" (any) que la desigualtat prové del prejudici assentat sobre la costum i mantingut per la llei del més fort. Per què la magnitud de la costum manté i justifica el prejudici. Per exemple, Compte (any), defenia la separació per sexes de determinades ocupacions: les dones eren classe social i tenien adjudicada l'educació del afectes, els sentiments, lo relatiu al cor. En conseqüència, Harriet Taylor, elimina qualsevol tret de mística de la feminitat i la maternitat i postula la emancipació de les dones fonamentada en la seua autonomia individual.

En la actualitat, en Espanya el sistema educatiu és públic i universal, a més de mixt (des de 1970 amb l'aprovació de la Llei General d'Educació de Villar Palasí). Per tant, aquesta pretensió d'igualtat d'oportunitats hauria de posicionar en la mateixa situació a homes i dones. En canvi, encara falta presència femenina en llocs de rellevància social i política. Un clar exemple és el nombre molt més reduït de catedràtiques que de catedràtics o molt més reduït de rectores que de rectors.

Aquesta falta de igualtat real front a la legal, podria estar assentada sobre la qüestió dels valors. És a dir, encara que tindre major nivell de coneixements pot dur a tindre un major "coneixement encertat sobre el feminisme (...) amb la conseqüent disminució de reaccions adverses front cada assoliment, el que facilitaria la lluita contra el sexisme, base de la violència masculista" (Garcia et al. 2016:98), com els valors es fonamenten en la costum i aquesta, com ja hem vist, es difícil de canviar, serà difícil trobar diferències tanmateix el major nivell d'estudis assolit. Principalment per varies qüestions. En primer lloc, per què "els homes estan convençuts d'una infinitat de coses de les quals no sabrien donar raó, ja que el seu convenciment no es basa més que sobre simples aparences, per les quals es deixen portar; i haurien cregut el contrari amb igual fermesa si les impressions dels sentits o dels costums els hi haguessin determinat igualment" (Poulain de la Barre [1673]1993:41). En segon lloc, per què hi ha una certa creença de que ja s'han assolit totes dels reivindicacions del moviment feminista, que "les dones ja no tenen lluites que lliurar" (Friedan i Martínez Solimán 2016: 444). I per últim, per què el "moviment de dones a favor de la igualtat es senzillament la primera etapa necessària d'una revolució molt més ampla de rols sexuals, (...) per això es fa necessari canviar les regles del joc per a reestructurar les professions, el matrimoni, la família i la llar" (Friedan i Martínez Solimán 2016: 454).

Tot i això, intentarem demostrar que existeixen posicionament més favorables cap a postulats feministes a mesura que augmenta el nivell d'estudis de la ciutadania.

IV. Metodologia

El present estudi parteix de les dades de l'Enquesta de Valors realitzada per la Generalitat Valenciana al 2017 que es desenvolupa amb l'objectiu d'establir l'estructura social, política, econòmica i institucional del País Valencià. Així, la metodologia emprada ha estat en termes generals, un anàlisi estadístic, amb el programa estadístic SPSS.

La fitxa tècnica de l'estudi indica que l'univers és la població amb 18 i més anys resident a la Comunitat Valenciana en el moment de l'enquesta. La mostra, que ha estat de tipus estratificada i conglomerada per municipis, es compon de 2.018 persones entrevistades arreu del territori: Alacant es de 701, Castelló 232 i València 1086¹.

El grup de variables a investigar per la totalitat de l'alumnat ha sigut el bloc de ideologia i valors escollint cadascun dels grups una variable estructural que en aquest cas és el nivell d'estudis. Aquesta variable és central a l'anàlisi, actuant de variable dependent (Taula 1) i ha estat recodificada per afavorir l'anàlisi passant dels 7 ítems de resposta originals a 4 categories: nivell primaris, estudis secundaris de primer cicle, estudis secundaris de segon cicle y nivells superiors..

Taula 1: Individus enquestats segons el nivell d'estudis agrupats en quatre nivells.

	Freqüència	Percentatge
Estudis primaris	294	14,6
Estudis mitjans de primer cicle	666	33
Estudis mitjans de segon cicle	636	31,5
Estudis superior	409	20,3
Total	2018	100

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Valors (2017)

L'enquesta de valors compta amb multiplicitat de variables. Donat l'objectiu que es pretén assolir hem emprat les variables que componen la bateria d'enunciats sobre discriminació de gènere² (que s'agrupen des de la P15.1 fins la P15.6), i que inclouen afirmacions graduals sobre posicionament de la població respecte a les seues actituds: molt en desacord, en desacord, ni d'acord ni en desacord, d'acord i molt d'acord. Per al tractament d'aquestes variables, les respostes 'NS/NC' han sigut eliminades.

---

¹ L'error atribuïble a la mostra és $\pm 2,2\%$; en el cas teòric de que la mostra hagués sigut estrictament aleatòria amb un nivell de confiança del 95% i $p=q=0,5$. El treball de camp es va realitzar del 20 de febrer al 10 de març de 2017, i va ser publicada a juny del mateix any.

² Els enunciats inclosos a la bateria són els següents: "Quant una mare treballa fora de la llar, els fills/es pateixen" (P15.1); "En general, els homes són millors líders polítics que les dones" (P15.2); "En general, els homes són millors empresaris en les empreses que les dones" (P15.3); "Quant els llocs de treball escassegen, els homes deurien tindre més dret que les dones a un lloc de treball" (P15.4); P "Una educació universitària es més important per un xic que per una xica" (15.5); "Dedicar-se a les tasques de la llar pot ser igual de positiu que tindre un treball remunerat" (P15.6); i "Els gais y les lesbianes deurien tindre més llibertat per a viure como vulguin" (P15.7).

D'altra banda, cal tindre en compte que el nivell d'estudis com a variable estructural no es l'únic factor que influeix en el tipus d'actitud front a afirmacions més o menys feministes fet pel que també s'han utilitzat les variables edat i sexe (taula 2). La variable sexe ens dóna relació i diferenciació de les actituds diferents entre homes i dones però també és igualment rellevant la variable edat. Aquesta variable ha estat modificada per tal de reduir les categories que versen des dels 18 fins els 95 anys de edat, sent recodificada en 4 grups principals que coincideixen relativament amb els 4 grups existents dins de la variable del nivell d'estudis: El primer grup engloba la població entre 18 i 29 anys, el segon grup entre els 30 i els 44 anys, el tercer grup 45 i 59 anys i el últim grup majors de 60 anys.

Taula 2: Mostra classificada segons els grups de edats agrupats i el sexe.

Sexe	Edat				Total
	18-29	30-44	45-59	60+	
Home	156	294	254	266	970
Dona	156	277	280	334	1047
Total	312	571	534	600	2017

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Valors (2017).

Per treballar amb aquestes variables hem utilitzat tècniques d'anàlisi bivariàble i multivariàbles. D'una banda, a través de taules de contingència s'ha observat la relació entre la variable dependent i la resta de camps descrits. S'ha establert que el vincle entre dues variables sigui estadísticament significatiu si $p < 0,05$, i en el cas de l'associació entre variables ordinals s'ha emprat l'estadístic Gamma.

D'altra banda, hem realitzat un anàlisi factorial amb les variables de la bateria d'enunciats sobre feminisme que ha indicat que es troben interrelacionades en dos grups. L'anàlisi factorial pretén evidenciar les relacions de respostes de les 6 variables, és a dir, es tracta de concentrar els individus que han contestat opcions de resposta similars. El primer factor inclou les variables de la P15.2 fins la P15.5, reanomenat "privilegis dels homes", que agrupen actituds més desiguals entre sexes i que es corresponen als més alts dins de la escala. El segon factor agrupa les variables P15.1 i P15.6 i inclou actituds més igualitaristes, anomenades "tasques de la llar i cures feminitzades". En ambdós parlen d'afirmacions més masculines, el anàlisi factorials inclouen les variables que estan més relacionades per que els individus han respost igual, i podrien conformar una variable.

Amb l'objectiu de demostrar les hipòtesis plantejades, s'ha realitzat una prova de ANOVA de un factor creuant ambdós factors amb la variable nivell d'estudis. L'ANOVA implica una anàlisi de les variàncies, i s'utilitza per provar si dos o més poblacions o grups tenen la mateixa mitjana en la característica que es vol observar, en aquest cas el nivell d'estudis. Després de comprovar el requisit de la homocedasticitat (prova de Levene), i d'observar els components de la variància, s'ha emprat el contrast post-hoc de Bonferroni amb

l'objectiu d'establir quins nivells d'estudis marquen les diferències respecte als dos factors construïts.

V. Anàlisi dels resultats

A continuació, ens proposem realitzar una exposició i un anàlisi de les dades obtingudes descrites en l'anterior apartat metodològic.

L'anàlisi bivariàble a través de les taules de contingència realitzada a la variable estudis i les variables incloses en la bateria sobre valors igualitaris (taula 3), resol que aquestes mantenen una relació positiva estadísticament significativa (calculada amb l'estadístic Gamma). El nivell d'estudis manté un vincle especialment elevat amb els enunciats "cuando los puestos de trabajo escasean, los hombres deberían tener más derecho que las mujeres a un puesto de trabajo" i "cuando una madre trabaja fuera del hogar, los hijos/as sufren"; disminuint als enunciats "en general, los hombres son mejores líderes políticos que las mujeres", "en general, los hombres son mejores ejecutivos en las empresas que las mujeres" i "una educación universitaria es más importante para un chico que para una chica". Mentre que la intensitat de l'associació és més fluïda amb l'enunciat "dedicarse a las tareas del hogar puede ser igual de gratificante que tener un trabajo remunerado". Això indica, a priori, que una primera categoria vinculada al nivell d'estudis seria la percepció de que les dones no deuen obtenir un treball remunerat; seguida d'una segona que vincularia el nivell d'estudis amb la percepció d'uns elevats privilegis educatius per als homes que produeixen un millor lideratge; per finalitzar amb una tercera vinculació del nivell d'estudis amb la percepció de igualtat de gratificació entre un treball remunerat i un altre que no (obviant el sexe).

Taula 3: Associació entre nivell d'estudis i afirmacions sobre feminisme

Enunciats	Valor Gamma
Cuando una madre trabaja fuera del hogar, los hijos/as sufren	0,279
En general, los hombres son mejores líderes políticos que las mujeres	0,235
En general, los hombres son mejores ejecutivos en las empresas que las mujeres	0,203
Cuando los puestos de trabajo escasean, los hombres deberían tener más derecho que las mujeres a un puesto de trabajo	0,330
Una educación universitaria es más importante para un chico que para una chica	0,221
Dedicarse a las tareas del hogar puede ser igual de gratificante que tener un trabajo remunerado.	0,061

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Valors (2017)

L'anàlisi factorial, indica que, en primer lloc, una mesura d'adequació mostrada KMO obtenim un resultat de .802, sent estadísticament significatiu al test de Bartlett. Aquests

resultats ens indiquen que la realització d'un model factorial és adequat, ja que ens senyala la existència de correlacions generalitzades, és a dir, que les variables no són independents; així com les correlacions parcials ens mostren que unes variables poden ser explicades per altres variables. El model resultant selecciona 2 factors, que conjuntament interpreten el 63% de la variància total de la mostra, explicant el primer factor un 42.536% de la variància i el segon factor un 20.536% de la variància (taula 4).

Taula 4: Variància total explicada de l'anàlisi factorial

Component	Autovalors inicials			Sumes d'extracció de càrregues al quadrat			Sumes de rotació de càrregues al quadrat		
	Total	% de variància	% acumulat	Total	% de variància	% acumulat	Total	% de variància	% acumulat
1	2,733	45,542	45,542	2,733	45,542	45,542	2,552	42,536	42,536
2	1,052	17,53	63,072	1,052	17,53	63,072	1,232	20,536	63,072
3	0,803	13,381	76,452						
4	0,558	9,303	85,755						
5	0,515	8,585	94,34						
6	0,34	5,66	100						

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Enquesta de Valors de la Comunitat Valenciana

Pel que respecta als components extrets a la variància total explicada, podem observar que la extracció de 2 components (o factors) és la més adequada. Al primer factor s'inclourien les variables relacionades amb les afirmacions "en general, los hombres son mejores líderes políticos que las mujeres", "en general, los hombres son mejores ejecutivos en las empresas que las mujeres", "cuando los puestos de trabajo escasean, los hombres deberían tener más derecho que las mujeres a un puesto de trabajo" i "una educación universitaria es más importante para un chico que para una chica" (taula 5). A aquesta nova variable l'anomenarem "Privilegis dels homes", donat que les variables que la componen formen part del grup d'afirmacions que fiquen per davant de les dones als homes en qüestions relacionades amb l'educació, la política, el lideratge i el mercat laboral. Al segon factor s'inclourien les variables relacionades amb les afirmacions "cuando una madre trabaja fuera del hogar, los hijos/as sufren" i "dedicarse a las tareas del hogar puede ser igual de gratificante que tener un trabajo remunerado" (taula 5). A aquesta nova variable l'anomenarem "Feminització de les tasques de la llar i les cures", donat que les variables que la componen formen part del grup d'afirmacions que ubiquen a la dona en l'àmbit domèstic, infravalorant aquestes tasques.

Taula 5: Matriu de components rotats

Enunciats	Components	
	1	2
Cuando una madre trabaja fuera del hogar, los hijos/as sufren	0,163	0,728
En general, los hombres son mejores líderes políticos que las mujeres	,840	0,069

En general, los hombres son mejores ejecutivos en las empresas que las mujeres	0,844	0,085
Cuando los puestos de trabajo escasean, los hombres deberían tener más derecho que las mujeres a un puesto de trabajo	0,715	0,206
Una educación universitaria es más importante para un chico que para una chica	0,770	0,104
Dedicarse a las tareas del hogar puede ser igual de gratificante que tener un trabajo remunerado	0,055	0,798

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Enquesta de Valors de la Comunitat Valenciana

Una vegada configurades les dos noves variables, ens proposem realitzar un anàlisi de comparació de mitjanes per a veure el nivell d'associació en relació amb la variable estructural "nivell d'estudis". L'anàlisi conclou que existeixen diferències estadísticament significatives entre les mitjanes dels diferents grups en ambdues variables. Això indica que depenent del nivell d'estudis que haja adquirit un individu, estarà més o menys condicionat a posicionar-se a favor o en contra de les afirmacions sobre feminisme.

Taula 6: Comparacions múltiples per a "Privilegis dels homes" (Games-Howell)

		Diferència de mitjanes	Error estàndar	Sig.	95% de interval de confiança	
					Límit inferior	Límit superior
	Estudis mitjans de primer cicle	-,57568053*	0,08378425	0,000	-0,7917176	-0,3596434
Estudis primaris	Estudis mitjans de segon cicle	-,66811759*	0,08098061	0,000	-0,8770217	-0,4592135
	Estudis superiors	-,78471452*	0,08315913	0,000	-0,9991762	-0,5702528
Estudis mitjans de primer cicle	Estudis primaris	,57568053*	0,08378425	0,000	0,3596434	0,7917176
	Estudis mitjans de segon cicle	-0,09243706	0,05299521	0,301	-0,228769	0,0438948
	Estudis superiors	-,20903399*	0,05626788	0,001	-0,3538304	-0,0642376
Estudis mitjans de segon cicle	Estudis primaris	,66811759*	0,08098061	0,000	0,4592135	0,8770217
	Estudis mitjans de primer cicle	0,09243706	0,05299521	0,301	-0,0438948	0,228769
	Estudis superiors	-0,11659693	0,05200128	0,113	-0,250437	0,0172432
	Estudis primaris	,78471452*	0,08315913	0	0,5702528	0,9991762
Estudis superiors	Estudis mitjans de primer cicle	,20903399*	0,05626788	0,001	0,0642376	0,3538304
	Estudis mitjans de segon cicle	0,11659693	0,05200128	0,113	-0,0172432	0,250437

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Enquesta de Valors de la Comunitat Valenciana

Les comparacions múltiples de les proves post-hoc per a la variable “Privilegis dels homes” (taula 6) indiquen que existeixen diferències significatives entre estudis primaris i estudis mitjans de primer cicle, estudis mitjans de segon cicle i estudis superiors; i entre estudis mitjans de primer cicle i estudis superiors. És a dir, que les persones amb un nivell d’estudis inferior (estudis primaris, majoritàriament), tendeixen a pensar marcadament més diferent en front als privilegis que tenen els homes a la societat que les persones amb nivells educatius més alts, les quals solen coincidir amb més freqüència (conforme va augmentant el nivell educatiu es redueixen eixes diferències).

Taula 7: Comparacions múltiples per a "Feminització de les tasques de la llar i les cures" (Bonferroni)

		Diferència de mitjanes	Error estàndar	Sig.	95% de interval de confiança	
					Límit inferior	Límit superior
Estudis primaris	Estudis mitjans de primer cicle	-0,17776073	0,07043078	0,07	-0,3637655	0,0082441
	Estudis mitjans de segon cicle	-,37080966*	0,07079008	0,00	-0,5577634	-0,1838559
	Estudis superiors	-,53949118*	0,07650282	0,00	-0,741532	-0,3374503
Estudis mitjans de primer cicle	Estudis primaris	0,17776073	0,07043078	0,07	-0,0082441	0,3637655
	Estudis mitjans de segon cicle	-,19304893*	0,05541604	0,003	-0,3394004	-0,0466974
	Estudis superiors	-,36173045*	0,06254905	0,00	-0,5269199	-0,196541
Estudis mitjans de segon cicle	Estudis primaris	,37080966*	0,07079008	0,00	0,1838559	0,5577634
	Estudis mitjans de primer cicle	,19304893*	0,05541604	0,003	0,0466974	0,3394004
	Estudis superiors	-,16868152*	0,06295336	0,045	-0,3349388	-0,0024243
Estudis superiors	Estudis primaris	,53949118*	0,07650282	0,00	0,3374503	0,741532
	Estudis mitjans de primer cicle	,36173045*	0,06254905	0,00	0,196541	0,5269199
	Estudis mitjans de segon cicle	,16868152*	0,06295336	0,045	0,0024243	0,3349388

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Enquesta de Valors de la Comunitat Valenciana.

Les comparacions múltiples per a la variable “Feminització de les tasques de la llar i les cures” (taula7) indiquen que existeixen diferències significatives entre estudis primaris i estudis mitjans de segon cicle i estudis superiors; entre estudis mitjans de primer cicle i estudis mitjans de segon cicle i estudis superiors; i entre estudis mitjans de segon cicle i estudis superiors. És a dir, que les persones amb un nivell d’estudis inferior (estudis primaris i secundaria de primer cicle), tendeixen a pensar marcadament més paregut en front a si les dones han d’encarregar-se de les tasques de la llar i les cures que les persones

amb nivells educatius més alts, les quals solen diferenciar-se amb més freqüència (conforme va augmentant el nivell d'estudis, la diferència va fent-se més menuda).

Per últim, podem observar a la taula 8 com en la variable "Privilegis dels homes" la mitjana per a estudis primaris es troba molt més allunyada de la resta dels nivells d'estudis (Taula 8), la qual cosa ens indica que les persones amb un nivell d'estudis més baixos, tendeixen a estar més d'acord amb els privilegis dels homes, en relació amb les mitges de la resta de nivells, que són més homogènies i tendeixen a estar més en desacord. També per a la variable "Feminització de les tasques de la llar i les cures" podem observar com la mitjana per a estudis primaris i secundaris de primer cycle es troba més allunyada que per a la resta dels nivells d'estudis, encara que la distribució és molt menys dispar que per a la variable anterior, la qual cosa pot indicar-nos que el nivell d'estudis influeix a l'hora d'estar d'acord amb les afirmacions menys igualitaristes, però d'una forma més gradual, ja que en tots els nivells d'estudis s'observen diferències.

Taula 8: Descriptius de mitges per a "Privilegis dels homes" i "Feminització de les tasques de la llar i les cures"

	N	Media	Desviació estàndard	Error estàndard	95% de interval de confiança		Mínim	Màxim	
					Límit inferior	Límit superior			
Privilegis dels homes	Estudis primaris	281	-0,560	1,23	0,073	-0,705	-0,416	-5,465	1,033
	Estudis mitjans de primer cycle	642	0,015	1,02	0,040	-0,064	0,095	-5,465	1,033
	Estudis mitjans de segon cycle	622	0,108	0,85	0,034	0,041	0,175	-4,190	1,033
	Estudis superior	404	0,224	0,79	0,039	0,148	0,301	-4,261	1,033
	Total	1949	0,005	0,99	0,022	-0,039	0,049	-5,465	1,033
Feminització de les tasques de la llar i les cures	Estudis primaris	281	-0,289	1,00	0,060	-0,407	-0,172	-2,391	1,782
	Estudis mitjans de primer cycle	642	-0,111	1,00	0,040	-0,189	-0,034	-2,391	1,984
	Estudis mitjans de segon cycle	622	0,082	0,97	0,039	0,005	0,158	-2,391	2,156
	Estudis superiors	404	0,250	0,96	0,048	0,156	0,344	-2,150	1,997
	Total	1949	-0,001	1,00	0,023	-0,045	0,044	-2,391	2,156

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Enquesta de Valors de la Comunitat Valenciana.

Una vegada establerts aquests trets i amb l'objectiu d'aprofundir més en el nostre anàlisi, hem segmentat els resultats de comparació de mitjanes amb les variables de sexe i grups d'edat. Les associacions, comportament i distribucions que s'observen en les proves

ANOVA segmentades, a nivell general, continuen sent molt similars a les anteriorment realitzades; no obstant, passarem a resumir en línies generals els resultats obtinguts.

Pel que respecta a la segmentació per grups d'edat (veure taules 11, 12 13 i 14 en annexes), s'observa que es compleix la tendència que associa major edat a un major acord amb les afirmacions plantejades i, per tant, més consciència o valors feministes. S'ha observat que aquest plantejament es compleix en tots els grups d'edat, en els quals els estudis primaris (que correspondrien al grup d'edat més elevat) es veuen clarament diferenciats de la resta de nivells d'estudis. No obstant, el plantejament de que a major edat menys nivell d'estudis no es compleix per al grup de 18 a 29 anys. La concentració més àmplia de nivell d'estudis es situa en estudis mitjans de segon cicle, sent el grup de 30 a 45 anys el que ostenta el major percentatge en nivell d'estudis superiors. Aquesta distribució afecta als nivells de consciència i valors feministes, tant amb les afirmacions sobre els privilegis dels homes com en les afirmacions sobre la feminització de les tasques de la llar i les cures.

Pel que respecta a l'associació dels factors amb el sexe, sí que s'observen diferències de gènere que destaquen àmpliament. En la distribució i comparació de les mitjanes en ambdós sexes per separat (taula 9) continua diferenciant-se completament els estudis primaris de la resta de nivells, situant-se en una posició molt més allunyada. No obstant, les mitjanes dels homes es caracteritzen per tindre un comportament que s'apropa més a eixes diferències que el de les dones. És a dir, les respostes a les afirmacions en els homes son més "masclistes" que les respostes de les dones.

Taula 9: Descriptius de mitjans per a "Privilegis dels homes" i "Feminització de les tasques de la llar i les cures"

		Mitjana
Privilegis dels homes (Homes)	Estudis primaris	-,9201038
	Estudis mitjans de primer cicle	-,1509075
	Estudis mitjans de segon cicle	-,0141940
	Estudis superiors	,0883786
Feminització de les tasques de la llar i les cures (Homes)	Estudis primaris	-,4942230
	Estudis mitjans de primer cicle	-,2873639
	Estudis mitjans de segon cicle	-,0909670
	Estudis superiors	,1501963
Privilegis dels homes (Dones)	Estudis primaris	-,3339896
	Estudis mitjans de primer cicle	,1781248
	Estudis mitjans de segon cicle	,2343121
	Estudis superiors	,3446895
Feminització de les tasques de la llar i les cures (Dones)	Estudis primaris	-,1602509
	Estudis mitjans de primer cicle	,0607113
	Estudis mitjans de segon cicle	,2604890
	Estudis superiors	,3387759

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Enquesta de Valors de la Comunitat Valenciana.

Per a la variable “Privilegis dels homes”, la comparativa en relació a la mitjana en ambdós sexes amb homes i dones per separat, podem interpretar que els homes tenen una posició més d’acord als postulats que defenen la superioritat y privilegis del sexe masculí, veient-se aquesta dinàmica agreujada a menor nivell d’estudis (concretament amb els estudis primaris) i només tendint a situar-se a favor aquells que compten amb estudis superiors (encara que en un grau baix).

Per a la variable “Feminització de les tasques de la llar i les cures”, la comparativa en relació a la mitjana en ambdós sexes, amb homes i dones per separat, podem interpretar que els homes tenen una posició més d’acord als postulats que defenen la preferència a que les dones s’encarreguin de les tasques de la llar i les cures, veient-se aquesta dinàmica agreujada a menor nivell d’estudis (concretament amb els estudis primaris y secundaris de primer cicle) i només tendint a situar-se a favor aquells que compten amb estudis superiors (amb un baix grau, encara que superior amb els postulats dels privilegis dels homes).

VI. Conclusions

Segons podem observar als resultats, concloem en primer lloc i clarament, la vinculació que hi ha entre alts nivells els d’estudis i tindre una consciència més feminista, així com que les dones hi són més conscients d’aquesta perspectiva que no els homes.

Amb les dades de les taules extretes de l’Enquesta de Valors, observem que les persones amb menor instrucció, tendeixen a estar més d’acord amb posicions que fomenten els privilegis dels homes. Havíem plantejat que aquestes variables tindrien una relació inversa, donat que a més edat, menys estudis, corresponent cada grup d’edat a un nivell d’estudis determinat (la qual cosa es relacionaria amb els valors i consciència feminista), no obstant, el plantejament que els grups d’edat estarien inversament relacionats amb el grups de nivell d’estudis no es compleix per al grup de 18 a 29 anys, ja que el seu percentatge més ampli de nivell d’estudis es situa en estudis mitjans de segon cicle, sent el grup de 30 a 45 anys el que ostenta el major percentatge en nivell d’estudis superiors. Trobem que a totes les edats, les persones amb nivells primaris es deslliguen clarament de la consciència que hi pugui tenir la resta; és a dir, al contrari de la hipòtesis que ens havíem plantejat inicialment, l’edat no és tan determinant, no té tant de pes com esperàvem; aquesta distribució afecta als nivells de consciència i valors feministes, tant amb les afirmacions sobre els privilegis dels homes com en les afirmacions sobre la feminització de les tasques de la llar i les cures; el que influeix més com dèiem és el nivell d’estudis.

Per tant, podem dir, que el nivell d’estudis està vinculat directament amb la conscienciació feminista que s’hi té, tal i com havíem plantejat a l’inici de la investigació, assenyalant clarament els estudis primaris, amb la resta de nivell d’estudis les diferències no hi son gairebé rellevants, i dins de cada nivell d’estudis també concloem que les respostes de les

dones son menys “masclistes” que les respostes dels homes, fet que també havíem assenyalat, de que amb els homes la feina per fer és major.

I amb els resultats a la mà, concloem reivindicant la importància de l'existència d' una educació universal i pública formada i que ensenyi des de ben menuts valors feministes, com a ferramenta transformadora de la societat, per a un món més feminista i en concret al País Valencià, d'on s'ubica aquest estudi.

VII. Bibliografia

Barffusón, R., Revilla, J. A. and Carrillo, C. D. (2010) 'Aportes Feministas a La Educación', *Enseñanza e Investigación en Psicología*, 15(2), pp. 357–376..

Bosch Fiol, E., Ferrer Pérez, V. A., i Alzamora Mir, A. (2005). “Algunas claves para una psicoterapia de orientación feminista en mujeres que han padecido violencia de genero”. *Feminismo/s*. N. 6 ; pp. 121-136.

Bouquet, A. G. (2011) 'Transversalización de la perspectiva de género en la universidad.', *Perfiles Educativos*, 33, pp. 211–225.

Camarena Adame, M. i Saavedra García, M. (2017) 'La perspectiva de género en los programas de estudio de las licenciaturas contables administrativas', *Nósis. Revista de Ciencias Sociales y Humanidades*, 27(54), pp. 39–58. doi: 10.20983/noesis.2018.2.3.

Friedan, B.(2016). *La mística de la femineidad* (2a ed.). Madrid: Cátedra.

Garcia, M. , Cala, M.J. i Trigo, M.E. (2016). *Knowledge and attitudes toward feminism*. Facultad de Psicología de Sevilla.

Inglehart, R. i Welzel, C.. (2006). *Modernización, cambio cultural y democracia: La secuencia del desarrollo humano*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.

Mill, J. S. i . (2001). *Ensayos sobre la igualdad sexual*. Madrid: Cátedra.

Lorente, M. (2009). *Los Nuevos Hombres Nuevos: Los miedos de siempre en tiempos de igualdad*. Barcelona: Destino.

Poulain de la Barre, François, i ([1673]1993). *Sobre la igualtat dels dos sexes*. València: Universitat de València

Sau, V. (2000). *Reflexiones feministas para principios de un siglo*. Madrid: Horas y horas.

Zapata, E. i Ayala, M. del R. (2014) 'Políticas De Equidad De Género: Educación Para Una Escuela Libre De Violencia', *Ra Ximhai*, 10(7), pp. 1–21.